

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้
อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

Educational Management Guidelines for Knowledge-Based Cultural Tourism

Development in Ban Tak district, Tak province

ขวัญฤทัย โฟธิเสน*

Kwanruthai Photisen

อัจฉุรา ศรีพันธ์**

Atchara Sriphan

Received : June 5, 2020

Revised : November 4, 2020

Accepted : February 4, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การท่องเที่ยวและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3. เพื่อสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีวิธีการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์การท่องเที่ยวและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตาก โดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ สัทธิวจภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาและวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ สัทธิวจภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 มายกร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก และตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทางการจัดการศึกษาด้วยการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ซึ่งบทความนี้ขอเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ ที่ปรากฏในการศึกษาทั้ง 3 ระบบในพื้นที่อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า

*นักศึกษาลัทธิสุตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Doctor of Education students Education Development Branch Faculty of Education Naresuan University

**อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

Lecturer of the Department of Education Naresuan University

แนวทางการจัดการศึกษาในระบบ มีแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นในเรื่องของ การศึกษานานาชาติชุมชน (Community-Based Education) แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ มีแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นในเรื่องของการศึกษานานาชาติการทำงาน (Work-Based Education) แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้มีแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นในเรื่องของ การศึกษานานาชาติของความสุข (Happiness Based Education)

คำสำคัญ : แนวทางการจัดการศึกษา / พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้

ABSTRACT

The purposes of the study 1) to study the tourism situation and the potential of cultural tourism management 2) to study the current conditions in educational management for cultural tourism development and 3) to establish educational management guidelines for cultural tourism development based on the knowledge base of Ban Tak District, Tak province. The study was carried out by using the qualitative research procedure which was divided into three steps as follows; Step 1: Study and analyze of tourism situation and cultural tourism management potential by means of in-depth interview. Step 2: Study and analyze the current conditions by means of in-depth interview. Step 3: Establish educational management guidelines for cultural tourism development based on Ban Tak district, Tak province. Data from steps 1 and 2 were utilized to draft educational management guidelines for cultural tourism development based on district knowledge Ban Tak, Tak Province The suitability of the educational management approach by using focus group discussions was examined by seven experts selected by purposive selection. The findings indicated was classified into three systems, The results of the study were also found that there were three main issues on an educational management guidelines for cultural tourism development based on Ban Tak district, Tak province by emphasizing on community-based education, work-based education, and happiness based education.

Keywords : Educational Management Guidelines /
Knowledge-Based Cultural Tourism Development

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ได้มุ่งเน้นการพัฒนาและเร่งดำเนินการในประเด็นท้าทาย “ทิศทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวไทยในอนาคต พัฒนาไปสู่ความมั่นคง ความมั่งคั่ง และความยั่งยืนโดยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในส่วนภาคเหนือ ตามแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 นั้นได้มุ่งเน้นคือการพัฒนาให้

เป็นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูง คือ พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและความยั่งยืน มีธุรกิจบริการต่อเนื่องกับการท่องเที่ยวบริการสุขภาพและการศึกษาที่ได้มาตรฐาน

ดังนั้น การกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในระยะ 3 ปีถัดจากนี้ไป จึงต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้ภารกิจที่จะต้องดำเนินการควบคุมและเกื้อหนุนกันไปทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมตลาด ด้านการพัฒนาสินค้าและบริการและด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว (Bank of Thailand, 2018) กรมการท่องเที่ยวได้มีแผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของประเทศในด้านของนโยบายที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพการท่องเที่ยวทางภาคเหนือเป็นสำคัญนั้น คือ 1) เร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน 2) บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก 3) เร่งพัฒนา บุคลากร ฟื้นฟูมรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจับจ่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยจะส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง 4) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ 5) เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยวซึ่งในข้อที่ 3 นั้นประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่หลายแห่งซึ่งนับว่าเป็นทุนที่สามารถต่อยอดในการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะมรดกวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางภาคเหนือ

จากแผนพัฒนาภาคเหนือในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (Northern Bureau of Economic and Social Development Office of the National Economic and Social Development Board, 2018) ได้กล่าวถึงสถานะแวดล้อมของภาคเหนือ ในจุดแข็งอยู่ 5 ประการซึ่ง 1 ใน 5 ประการนั้นได้กล่าวถึงศักยภาพที่สำคัญของการท่องเที่ยวภาคเหนือ คือ เป็นฐานทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้สำคัญของภาค โดยภาคเหนือมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายที่สามารถพัฒนาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในภาค และเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะการจัดกลุ่มการท่องเที่ยว (Cluster) อาทิ ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เจริญเวศน์ และเชิงสุขภาพ

การวิเคราะห์สถานะแวดล้อมจุดอ่อนของภาคเหนือนั้นมีข้อค้นพบ 4 ประการโดยจุดอ่อนที่สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยตรงคือ ภาคเหนือมีข้อจำกัดด้านแรงงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลง แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษา ขาดความรู้และทักษะที่สนับสนุนการพัฒนาตามศักยภาพและโอกาสของภาคที่สำคัญ คือ ความรู้และทักษะในด้านภาษาเพื่อการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการต่างๆ เทคโนโลยีทางการแพทย์ เทคโนโลยีดิจิทัล เครื่องทุนแรงที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมตามภูมิสังคม

ด้านปัญหาและประเด็นท้าทาย ของการพัฒนาภาคเหนือ 3 ลำดับแรกคือ

1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายระดับสากล มีทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติโดดเด่นแต่พื้นที่ท่องเที่ยวค่อนข้างกระจุกตัว

2) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์และมีองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม ของสถาบันการศึกษาจำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้อย่างคุ้มค่า

3) ยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับอนุภูมิภาคต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ผู้ประกอบการในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมในห่วงโซ่การผลิต/การค้าในอนุภูมิภาค และสินค้าส่งออกขายแดนส่วนใหญ่มาจากนอกภาค จึงไม่สร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับภาคได้

แนวคิดและทิศทางการพัฒนาภาคเหนือเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ภาคเหนือมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ประเพณีที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น ที่มีการฟื้นฟู สืบสานและสร้างสรรค์พัฒนาสู่การผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งตรงกับยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการต่อเนื่องให้มีคุณภาพ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างยั่งยืน และกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึง รวมทั้งต่อยอดการผลิตสินค้าและบริการที่มีศักยภาพสูงด้วยภูมิปัญญาและนวัตกรรม จากการสรุปผลการดำเนินงานและการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมในส่วนของภูมิภาค ภาคเหนือ ในปี 2561 นั้นจะเห็นได้ว่า จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคปัญหาที่พบนั้นทำให้สอดคล้องในเรื่องของการท่องเที่ยวที่มีส่วนในการพัฒนาภูมิภาคและด้านวัฒนธรรมที่เป็นจุดแข็งที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาภูมิภาคให้บรรลุตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาตินั้น จังหวัดตากเป็นหนึ่งในจังหวัดที่อยู่ในนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้น โดยจุดเน้นทางยุทธศาสตร์ (Positioning) ของจังหวัดตาก ตามแผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2561-2564 ในเรื่องของการท่องเที่ยว เป็นประเด็นสำคัญอันดับแรก จังหวัดตากมีศักยภาพด้านความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว ศิลปะ วัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ต้นศตวรรษเป็นต้นมา เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น และถูกแทรกแซงจากวัฒนธรรมภายนอก มีผลให้วัฒนธรรมท้องถิ่นในภูมิภาคต่างๆ ปรับเปลี่ยนไปสู่สถานะความเป็นสมัยใหม่และถูกกลืนกลายเป็นแบบแผนวัฒนธรรมส่วนกลางมากขึ้น (Laochokchaikul, 2014) ซึ่งชาวอำเภอบ้านตากเป็นประชากรส่วนหนึ่งในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดพระบรมธาตุหรือวัดพระเจ้าทันใจ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเชิญชวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองไทย ทำให้ชุมชนอำเภอบ้านตาก ต้องปรับตัวตั้งรับกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงให้ได้ทัน ไม่ว่าจะเป็นด้านความเชื่อ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ได้เปลี่ยนไป ทำให้เกิดปัญหาการสูญเสียองค์ความรู้ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาทางเศรษฐกิจ (Office of the Ministry of Culture of Tak Province, 2013)

จากวิกฤตดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นโอกาสในการแก้ปัญหา โดยการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทุนเดิมของชาวอำเภอบ้านตากที่มีอยู่แล้ว แต่ยังมีขาดรูปแบบที่เหมาะสมและชัดเจนในการเผยแพร่ จึงไม่สามารถเพิ่มคุณค่าด้านการท่องเที่ยวให้กับชุมชนได้ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นคือ การขาดแนวทางในการจัดการในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการศึกษาเพื่อให้คนในชุมชนได้มีฐานความรู้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก รวมถึงสภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาเพื่อ

พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อหาแนวทางการจัดการศึกษาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ ที่เหมาะสมให้กับชุมชนได้มีฐานความรู้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องตามนโยบาย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การท่องเที่ยวและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก
3. เพื่อสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัยตามรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการวิจัยเพื่อตอบ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์การท่องเที่ยวและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก โดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ สืบจากภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมของชุมชน จากการสำรวจชุมชน เก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมโดยร่วมสังเกต พฤติกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมประเพณี พิธีกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มที่ 1 ได้แก่ ประชาชนในชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ผู้นำทางศาสนา ผู้รู้ภูมิปัญญา และปราชญ์ชาวบ้าน โดยเลือกจากตำบลละ 5 คน รวม 7 ตำบล เป็นจำนวน 35 คน ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มที่ 2 ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชน จำนวน 20 คน โดยเลือกจากนักท่องเที่ยวได้เข้าสู่หมู่บ้าน ในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูล และกลุ่มที่ 3 ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว คือ ภาครัฐ ได้แก่ การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตาก เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัดตาก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ได้แก่ มีคฤหบดีบริษัทนำเที่ยวในจังหวัดตาก สมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดตาก ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้น จำนวน 10 คน และได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งงานวิจัยและสถิติที่เกี่ยวข้อง สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประกอบการวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อทราบถึงพัฒนาการทางการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวของชุมชนจากนั้นนำข้อมูลไปศึกษาต่อในส่วนของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานความรู้

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก โดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ สํารวจภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมของชุมชนด้านการศึกษา จากการสำรวจสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมโดยร่วมสังเกตการทำกิจกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มที่ 3 ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว คือ ภาครัฐ ได้แก่ การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตาก เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัดตาก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ได้แก่ มัคคุเทศก์บริษัทนำเที่ยวในจังหวัดตาก สมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดตาก ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มที่ 4 ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการจัดการศึกษา คือ ภาครัฐ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา ผู้บริหารการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก โดยนำผลการวิจัยใน ขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาเป็นกรอบในการยกร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก จากนั้นผู้วิจัยนำร่างแนวทางเสนอให้กับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปดำเนินการปรับปรุง แก้ไขเป็นร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก นำร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ไปตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการจัดการศึกษา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion: FGD) ระหว่างกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้และข้อเสนอแนะปรับปรุง ของร่างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

ซึ่งในบทความนี้ผู้วิจัยขอสรุปผลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามตามวัตถุประสงค์และนำเสนอเพียงการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาที่ปรากฏอย่างชัดเจนในการศึกษาทั้ง 3 ระบบในอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาวะการณ์การท่องเที่ยวและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก สามารถสรุปได้ตามประเด็นทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1.1) ด้านพื้นที่ คือ ในพื้นที่อำเภอบ้านตาก จังหวัดตากมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานที่มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น อำเภอบ้านตากมีทัศนียภาพที่สวยงาม มีแม่น้ำและภูเขาล้อมรอบ มีเส้นทางหลักสายเอเชียเป็นทางผ่าน มีการขยายถนนเพื่อความสะดวกในการเดินทาง สามารถรองรับการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวได้ แต่ก็ยังมีการเกิดอุบัติเหตุในการสัญจร เนื่องจากไม่มีป้ายจราจรที่ชัดเจน ให้ผู้คนที่สัญจรไปมาไม่สะดวก มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมากเนื่องจาก อำเภอ บ้านตาก จังหวัดตาก เป็นพื้นที่ ที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน และมีสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมเช่น วัดพระบรมธาตุหลวงพ่อทันใจ ที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว

1.2) ด้านการจัดการ ประกอบไปด้วย 4 ด้าน 1) ด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง ควรมีการจัดการท่องเที่ยวให้เป็นระบบและมีการประชาสัมพันธ์ซึ่งต้องมีผู้นำด้านการท่องเที่ยว 2) ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง มีการให้บริการและอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว แต่ยังคงขาดผู้ให้ข้อมูลทางด้านที่พักและการบริการที่พักรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการบริการแบบโฮมสเตย์ 3) ด้านการจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยว ไม่ให้เกิดขีดความสามารถในการรองรับควรต้องมีการจัดการให้เป็นระบบ และ 4) ด้านการจัดการควบคุมกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ ควรพัฒนาด้านการดำเนินการควบคุมกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างจริงจังเนื่องจากไม่มีผู้นำทางด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่

1.3) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว อำเภอบ้านตาก เป็นอำเภอที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ พืช หรือสมุนไพร และหัตถกรรมที่ขึ้นชื่อ ของอำเภอบ้านตาก ก็คือเครื่องจักสาน จากไผ่ลาน ไม่ว่าจะเป็นหมวกไผ่ลาน กระเป๋าไผ่ลาน สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ดี ซึ่งเอกลักษณ์ในเรื่องนี้ทำให้มีกลุ่มแม่บ้านชุมชนตำบลสมอโคน ได้จัดตั้งกลุ่มฝีมืออาชีพ ทำหมวกสานไผ่ลานจำหน่าย รวมถึงให้ความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน มีการจัดกิจกรรมที่โดดเด่นของอำเภอบ้านตาก เช่นการแสดงสาธิตการจักสานไผ่ลาน การแสดงสาธิตการทำอาหารพื้นบ้าน การแสดงสาธิตการทำครกหินแกรนิต เป็นต้น มีประเพณี วัฒนธรรมที่โดดเด่นเอกลักษณ์สำเนียงการพูดแบบชาวบ้านตากที่ชัดเจน พูดกันเป็นปกติกับทุกคน ทุกวันมีพิธีกรรม และการละเล่นที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นในภาคเดียวกันมีงานประเพณีท้องถิ่นที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เช่น ประเพณีขึ้นธาตุเดือนเก้า , งานเข็นครกหินแกรนิตขึ้นภูเขา ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นควรจะมีรูปแบบที่ชัดเจนที่สามารถถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลังได้และสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือให้ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวได้ทุกเมื่อที่เข้ามาในพื้นที่ของอำเภอบ้านตาก

1.4) ด้านการมีส่วนร่วม ในชุมชนอำเภอบ้านตาก แบ่งเขตการปกครองได้อย่างชัดเจน แต่เมื่อมีกิจกรรมงานประเพณีเกิดขึ้นก็จะให้ความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรม ทั้งชุมชนและองค์กร ผู้นำชุมชนเข้มแข็งประสานงานกับชุมชนได้และมีการประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงาน องค์กรจากส่วนกลางหรือจังหวัดมีการจัดทำเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรม

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก สรุปประเด็น การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

2.1 ด้านพื้นที่

2.1.1) การศึกษาในระบบสถานศึกษาในแต่ละแห่งตั้งอยู่ในเขตชุมชน ในหมู่บ้านซึ่งทำให้สะดวกในการเดินทางและติดต่อราชการ รวมถึงสถานศึกษายังตั้งอยู่ในพื้นที่และอยู่ในเส้นทางใกล้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ทำให้สามารถเดินทางเข้าถึงสถานที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีในอำเภอได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ทั้งการเดินทางโดยรถจักรยาน รถจักรยานยนต์ รถยนต์ส่วนตัวและรถโดยสาร

2.1.2) การศึกษานอกระบบสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตั้งอยู่ในเขตชุมชน สามารถเดินทางไปยังเส้นทางทางท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้สะดวก เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว การศึกษานอกระบบมีอาคารรองรับการดำเนินการติดต่อราชการซึ่งเป็นอาคารเดียวกับห้องสมุดประชาชนอำเภอบ้านตาก ทำให้ไม่สะดวกในการบริหารจัดการ หรือการเตรียมกิจกรรม รวมถึงการดำเนินการจัดกิจกรรมภายในบริเวณสำนักงาน

2.1.3) การศึกษาตามอัธยาศัย ตั้งขึ้นและดำเนินงานอยู่ที่เดียวกับการศึกษานอกระบบและบริหารงานดำเนินงานตามนโยบายรูปแบบการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย

2.2 ด้านการจัดการ

2.2.1) การศึกษาในระบบ ผู้บริหารส่วนใหญ่ที่อยู่ในปัจจุบัน จะเป็นคนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเป็นเวลานาน ทำให้ซึมซับและเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี มีส่วนร่วมในชุมชนทำให้สามารถนำองค์ความรู้มาร่วมกิจกรรมในชุมชน ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้บริหารส่วนใหญ่นอกจากจะดำเนินการบริหารจัดการสถานศึกษาแล้วยังให้การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและการมีส่วนร่วมกับทางชุมชนเป็นอย่างดี ด้วยนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก ที่มีโครงการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน จึงทำให้มีการประสานงานและมีส่วนร่วมกับทางชุมชน อีกทั้งโรงเรียนก็ต้องขอความร่วมมือกับผู้ปกครอง และชุมชนในเรื่องอื่นๆ อีกด้วย จึงทำให้ผู้บริหารทุกท่านในการศึกษาในระบบให้การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นเป็นอย่างดี รวมถึงการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ของชุมชน คือ ด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง ทางสถานศึกษาให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในทุกด้าน

2.2.2) การศึกษานอกระบบ ได้ดำเนินการตามลำดับของการทำงาน โดยได้มีผู้บริหารได้นำนโยบายของกระทรวงศึกษาและของรัฐบาลมาใช้ในการบริหารการจัดการ สนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นและชุมชน เป็นหน่วยงานหลักให้กับชุมชนในการส่งเสริมการศึกษาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง ได้ให้การสนับสนุนและบุคลากรที่มีศักยภาพในการทำงานเข้าร่วมในการรักษาความปลอดภัยในการจัดกิจกรรมหรืองานประเพณีของท้องถิ่น จัดอาสาสมัครให้การสนับสนุนบริการตรวจเช็คสภาพรถและช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่มีปัญหาในการเดินทาง จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลในการท่องเที่ยว และให้คำปรึกษาในการพัฒนา และสนับสนุนส่งเสริมในการดำเนินงานของสถานที่พักต่างๆ ให้กับผู้ประกอบการที่พัก และนักท่องเที่ยวที่ต้องการหาที่พักที่

ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก และมีบทบาทที่สำคัญกับชุมชนและท้องถิ่นอีกด้วย เพราะเป็นผู้ประสานงานและดำเนินงานช่วยเหลือที่นอกจากการจัดการศึกษาให้กับชุมชนแล้วยังสนับสนุนในการจัดกิจกรรมของชุมชนเกือบทุกกิจกรรมที่จัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานสำคัญ ประเพณี หรือ งานประจำปีที่จัดขึ้น

2.2.3) การศึกษาตามอัธยาศัย บทบาทของการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ได้ดำเนินการตามลำดับของการทำงาน เช่นเดียวกับการศึกษานอกระบบโดยได้มีผู้บริหารได้นำนโยบายของกระทรวงศึกษาและของรัฐมาใช้ในการบริหารการจัดการสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นและชุมชน เป็นหน่วยงานหลักให้กับชุมชนในการส่งเสริมการศึกษาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.3 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.3.1) การศึกษาในระบบสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่การวิจัยได้มีการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยรับนโยบายจากเขตพื้นที่การศึกษาและแนวทางการปฏิบัติในโครงการต่างๆ จากเขตพื้นที่การศึกษา นอกจากนั้นโรงเรียนยังได้ตอบสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและนโยบายของภาครัฐ และนโยบายท้องถิ่น ด้วยการสนับสนุน การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่น โดยโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาทุกปีการศึกษา ซึ่งหลักสูตรสถานศึกษานั้นก็มีการเชื่อมโยงกับท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไปด้วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยมีรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่สอดแทรกประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในรายวิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีได้มีการสอดแทรกเกี่ยวกับการทำอาหารพื้นบ้าน การประดิษฐ์สิ่งของจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปในวิชาการงานอาชีพ และกิจกรรมในช่วงเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นหลากหลายกิจกรรม เช่น การทำกระทงกะลา การทำกระทงส่งเข้าประกวดกับทางชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมมัคคุเทศก์น้อยกับทางหน่วยงานของอำเภอ กิจกรรมปั่นแรลลี่ตามเส้นทางประวัติศาสตร์ กิจกรรมการแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ ณ กาดต้าตง เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก โดยมีคณะครูและนักเรียนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม

2.3.2) การศึกษานอกระบบ การศึกษานอกระบบมีการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยหน่วยงาน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม โดยการรับนโยบายและต่อยอดพัฒนาฝีมือบูรณาการกับอาชีพ ทำให้นักศึกษา กศน. มีสมรรถนะได้อาชีพ โดยให้ทำงานภายใต้แผนพัฒนาระดับภาค มีการส่งเสริมด้านภาษาอังกฤษ เพราะใช้ในการประกอบกิจการอิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมท่องเที่ยว นวัตกรรมเกษตร ให้การสนับสนุนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่น

2.3.3) การศึกษาตามอัธยาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ได้ดำเนินการตามหลักการของการศึกษาตามอัธยาศัยโดย มีผู้บริหารของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เป็นผู้นำนโยบายและแนวทางในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งการศึกษาตามอัธยาศัยจะมีทิศทางการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเช่นเดียวกับการศึกษานอกระบบ ดำเนินการร่วมกับผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ประชาชนชาวบ้าน ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เช่น การจัดกิจกรรมประเพณีลอยกระทงสายไหลประทีป ซึ่งประชาชนชาวบ้านผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการนำกล่าวคำขอขมาแม่น้ำก็ได้นำกล่าวให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้กล่าวตาม การประดิษฐ์กระทงทะเล การพินิตินกา ที่มีการสาธิตการทำในประเพณีลอยกระทง ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ให้ความสนใจและร่วมทำกิจกรรมด้วย

2.4 ด้านการมีส่วนร่วม

2.4.1) การศึกษาในระบบการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ประเพณี และกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทุกสถาบันในการศึกษาในระบบ มีการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมทั้งผู้บริหาร คณะครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนได้ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมของทางชุมชน และร่วมมือกับหน่วยงานของภาครัฐในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ตอบรับการเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมของทางชุมชนทุกกิจกรรมทำให้การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ ซึ่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางครั้งมีความจำเป็นที่ต้องใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมทำให้งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินกิจกรรม ซึ่งต้องมีการของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น หรือต้องมียกงบประมาณสนับสนุนมาให้พร้อมกับการดำเนินกิจกรรม

2.4.2) การศึกษานอกระบบ การบริหารจัดการในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกิจกรรมต่างๆ ได้ดำเนินการตามนโยบายขององค์กร โดยส่วนใหญ่แล้วการศึกษานอกระบบเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นหน่วยงานหลักในการวางแผนการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมของชุมชน เนื่องจากมีบุคลากร และผู้ถ่ายทอดความรู้ ผู้มีประสบการณ์ที่สามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานของท้องถิ่น นอกจากนั้นการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม บางครั้งอยู่นอกเหนือจากโครงการที่ได้วางแผนไว้ ทำให้ไม่สามารถจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการเข้าร่วมกิจกรรมได้ จึงต้องมีการของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่จัดกิจกรรมขึ้น และหน่วยงานของภาครัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม

2.4.3) การศึกษาตามอัธยาศัยการดำเนินงานในการมีส่วนร่วมของการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นไปในรูปแบบและทิศทางเดียวกับการศึกษานอกระบบ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีผู้บริหารและบุคลากรในการดำเนินงานกลุ่มเดียวกัน จึงทำให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่จัดขึ้นของชุมชนนั้นเป็นไปในรูปแบบเดียวกันกับการศึกษานอกระบบ

3. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก จากการเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามรูปแบบการดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากผลที่ได้และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อ

พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ที่ปรากฏในปัจจุบันนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ประกอบด้วยการศึกษาทั้ง 3 ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) ด้านหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้ถ่ายทอดความรู้ สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษาและการวัดและประเมินผล

แนวทางการจัดการศึกษาในระบบเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นในเรื่องของ การศึกษานานาชาติชุมชน (Community-Based Education) มีความหมายเช่นเดียวกับการเรียนรู้ฐานชุมชน (Community-Based Learning) ซึ่งจากแนวทางการจัดการศึกษาที่ปรากฏทั้ง 3 องค์ประกอบนั้น ได้เน้นในเรื่องของการศึกษานานาชาติชุมชน ทั้งนโยบายการจัดการศึกษา การกำหนดหลักสูตรท้องถิ่นที่ชัดเจน ที่ต้องอาศัยชุมชน และผู้รู้ หรือปราชญ์ชาวบ้านได้เข้ามาช่วยและสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น ต้องดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชนจึงจะทำให้แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นในเรื่องของ การศึกษานานาชาติการทำงาน (Work-Based Education) เป็นกลยุทธ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาอยู่กับผู้ถ่ายทอดความรู้ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้รู้ในท้องถิ่น อาศัย การฝึกงาน การฝึกทักษะ การทำงานร่วมกันในการให้ข้อมูลในการเรียนรู้ เกี่ยวกับอาชีพ เป้าหมายสำคัญคือ การศึกษาที่การผสมผสานกับคุณค่าตามมาตรฐานอุตสาหกรรม โดยระบุไว้ในหลักสูตรว่าจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้การเรียนรู้และประยุกต์ใช้ความรู้ตามบริบท เพื่อส่งเสริม ความต่อเนื่องของหลักสูตรจากโปรแกรมและการฝึกอบรมซึ่งแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบนี้เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตท้องถิ่นแล้วนำไปพัฒนาทักษะจนชำนาญและไปสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้

แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นในเรื่องของ การศึกษานานาชาติของความสุข (Happiness Based Education) ซึ่งการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยนี้ทั้ง 3 องค์ประกอบได้มีปัจจัยในการจัดการศึกษาคือ เน้นผู้เรียนที่ต้องการเรียนตามความต้องการเมื่อผู้เรียนได้เรียนตามความต้องการก็จะทำให้ผู้เรียนมีความสุข มีเป้าหมายที่ชัดเจน แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยนี้จึงจัดหลักสูตร และกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เรียนโดยตรงเพราะเป็นเรื่องของวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่นที่คุ้นเคย เมื่อศึกษาแล้วตอบสนองวัตถุประสงค์เป้าหมายของผู้เรียนคือ สามารถศึกษาและนำไปพัฒนาต่อยอด

สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้ตามที่ต้องการ และเป็นที่ยอมรับของชุมชน ทำให้ผู้เรียนได้มีความสุขกับการเรียนและการใช้ชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการณ์การท่องเที่ยวและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตากมีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

ผลการศึกษาศึกษาสภาพการณ์การท่องเที่ยวและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตาก พบว่า สภาพการณ์การท่องเที่ยวและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ที่ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ Klindée Plee. (1998, pp.32-33) ที่กล่าวถึง การพิจารณาศักยภาพของ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องประกอบด้วย หลักเกณฑ์พิจารณาที่ครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Nantawan Na Ayudhya, 2009)

ศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบ้านตากได้มีจุดเด่นและข้อได้เปรียบในเรื่องของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงภาษาที่ชาวบ้านได้ใช้กันอยู่ปัจจุบัน ที่เป็นเอกลักษณ์ทำให้สามารถต่อยอดดำเนินการศึกษาในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ในประเด็นที่หลากหลาย รวมถึงศักยภาพของหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบในการท่องเที่ยวได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการพัฒนาพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยว

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ประกอบด้วย 3 ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสอดคล้องตามแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยได้ศึกษาตามองค์ประกอบของการจัดการศึกษา 8 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) สารเนื้อหาในการศึกษา 2) ผู้ถ่ายทอดความรู้ 3) สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา 4) รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา 5) ผู้บริหารและบุคลากรที่ให้การสนับสนุนการศึกษา 6) เงินทุนสนับสนุน 7) สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม 8) ผู้เรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย (Chalermchai, et al., 2000)

ในการจัดการศึกษาของอำเภอบ้านตาก เป็นพื้นที่ที่มีการบริหารจัดการศึกษาได้ครบทั้ง 3 ระบบและได้เปรียบพื้นที่อำเภออื่นในจังหวัด ในส่วนที่ประชาชนสามารถเข้าถึงการจัดการศึกษาได้และสามารถศึกษาได้ตามความต้องการรวมถึงการศึกษาที่สามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ได้ เนื่องจากมีความพร้อมในการสนับสนุนการจัดการศึกษาในเรื่องดังกล่าว

3. การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก คือ 1) นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) หลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) รูปแบบการจัดการเรียน

การสอนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้ถ่ายทอดความรู้ สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา และ การประเมินผล ในทั้ง 3 รูปแบบการจัดการศึกษา คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสอดคล้องสอดคล้องตามแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และผลแนวทางที่ได้สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Chanasit. & Sangraksa. (2018) โดยแนวทางการจัดการศึกษาในระบบเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก มีแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นในเรื่องของ การศึกษาบนฐานชุมชน (Community-Based Education) เนื่องจากการศึกษาในระบบนั้นจำเป็นต้องอาศัยชุมชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา และชุมชนเองก็ต้องการพัฒนาชุมชนจากผู้มีความรู้ในระบบการศึกษาโดยอาศัยความรู้จากหลากหลายที่เข้าเรียนได้นำความรู้มาพัฒนาชุมชนต่อไป แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก มีแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นในเรื่องของการศึกษาบนฐานการทำงาน (Work-Based Education) เนื่องจากแนวทางการจัดการศึกษารูปแบบนี้ผู้เรียนมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของการเรียนเพื่อจะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก มีแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นในเรื่องของ การศึกษาบนฐานของความสุข (Happiness Based Education) เนื่องจากผู้ศึกษาในระบบนี้เพียงต้องการใช้เวลาในการเรียนรู้ให้มีความสุขและอยากมีความสุขกับการเรียนรู้จึงจะสามารถนำความรู้ที่นำมาพัฒนาความวัตถุประสงค์ของตนเอง

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก เมื่อพิจารณาแนวทางทั้งหมดในการจัดการศึกษาที่กล่าวมานั้นสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวคิดวิธีการสอนผู้ใหญ่ หรือ "Andragogy" ซึ่งเป็นแนวความคิดในการเรียนการสอน ที่พยายามจะชี้ให้เห็นความแตกต่างออกไปจากวิธีการสอนเด็ก เนื่องจากแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและต้องอาศัยประสบการณ์และภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นฐานความรู้ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรเชื่อมโยงในด้านการดำเนินนโยบายและทิศทางในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และสะท้อนความต้องการจริงของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น หน่วยงานการท่องเที่ยวจังหวัด หน่วยงานวัฒนธรรมต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องและแนวทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นๆ ให้กับหน่วยงานด้านการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัยการอาชีพ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการเปิดหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

2. หน่วยงานและบุคคลทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ เนื่องด้วยการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นยังไม่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเด็นท้องถิ่นในรูปแบบของการจัดการศึกษาที่เป็นฐานความรู้ในท้องถิ่น ดังนั้น การดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ให้ประสบความสำเร็จและมีคุณภาพ ส่วนราชการทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีศักยภาพด้านการจัดการศึกษาทำความเข้าใจนโยบายการศึกษา นโยบายการท่องเที่ยวและทิศทางการท่องเที่ยว เพื่อวางแผนกำหนดวิธีการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่การศึกษาในแต่ละพื้นที่

3. ควรกำหนดแนวทาง หลักเกณฑ์และวิธีการในการบริหารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวกับด้านวัฒนธรรมร่วมกันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ ในรูปแบบต่างๆ โดยใช้ความสามารถและความพร้อมของการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้ ในพื้นที่นั้นๆ เป็นระบบและประสบความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการสร้างเครือข่ายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้
2. ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาในรูปแบบสื่อและนวัตกรรมที่ใช้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานความรู้
3. ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น

References

- Bank of Thailand. (2018). **Business Trend Report**. Bangkok : n.p.
- Chalermchai, Y., et al. (2000). **Research report on the model and development of family education in Thai society**. Bangkok : Sweet pepper graphics.
- Chanasit, K. & Sangraksa, N. (2018). Guidelines for the development of tourist attractions Culture of Khlong Dan Floating Market, Ranot District, Songkhla Province. **university academic journal Thonburi**, 12(28), 163-176.
- Chittangwattana, B. (2005). **Sustainable tourism development**. Bangkok : Press and design.
- Kaset Siri, C. (1997). **Thai Way : Cultural Tourism**. Bangkok : The Trajectory Project.
- Khuiyaphai, K. (2009). **Cultural Tourism: A Case Study of Ban Luang Nuea, Luang Nuea Subdistrict, Doi Saket District**. Chiang Mai Province. Bangkok : Chiang Mai University.

- Klindeplee, J. (1998). Evaluation of potential of tourist destinations for ecotourism: a case study of Sai Yok National Park. Kanchanaburi province. **Environmental Management Course Term Paper**. Bangkok : Office of Graduate Studies National Institute of Development Administration.
- Laochokchaikul, K. (2014, July-December). The process of managing cultural attractions in the old market and floating markets for tourism. **International Thai Tourism Journal**, 10(2), 32-41.
- Lumsdon. (1999). **Motivation and Personality**. Bangkok : Express Net.
- McIntosh, Robert W. (1980). **Tourism : Principles, Practices, Philosophies**. New York : Wiley Press.
- Ministry of Education. (1998). **Educational Development Guide 1998**. Bangkok : Ministry of Education.
- _____. (1999). **National Education Act 1999**. Bangkok : Siam Sport Syndicate Company Limited.
- Nakphop, C. (2018, May-August). studied the model of participatory cultural tourism management of Kei Chai Community, Chum Saeng District, Nakhon Sawan Province. **Walai Alongkorn Journal Review (Humanities and Social Sciences)**, 8(2), 71-80.
- Nanthawan Na Ayutthaya, S. (2009). **Community-Centered Cultural Tourism Management. independent research Master of Arts (Political Economics)**. Chiang Mai : Chiang Mai University.
- Northern Bureau of Economic and Social Development Office of the National Economic and Social Development Board. (2018). **The result of the brainstorming meeting Driving the Integrated Northern Development (Northern Forum)**. Bangkok : Northern Bureau of Economic and Social Development Office of the National Economic and Social Development Board.
- Office of the Ministry of Culture of Tak Province. (2013). **Carrying out missions assigned by the Cultural Surveillance**. Tak : Office of the Ministry of Culture of Tak Province.
- _____. (n.d). **Tak Province History**. [Online]. Available : <https://www.m-culture.go.th/tak/main.php?filename=index> [2016, November 9].

- Piwpun, K., et al. (2018, January-June). Knowledge management of cultural tourism in Phetchabun province to enhance competitiveness and cooperation in supporting the integration of the ASEAN Community. *Journal of the College of Asian Studies*, 8(1), 27-33.
- Rojanasunthorn, T. (1999). *Summary of the Seminar on Northern Tourism Development*. Bangkok : Tourism Authority of Thailand.
- Srisurak, C. (2018) *studied the integration of local education management based on wisdom and educational institutions in the development and solution of education in the community of Muang Pattana Municipality*. Chiang Mai : Chiang Mai Rajabhat University.
- Sriphan, A. (2018). *Education based on life and community When people rise to reform education*. Bangkok : Daxax Intercorporation.
- Suwanphimol, K. (2005). *Meaning of tourists*. Bangkok : Pearson Education, Indochina.
- Thongpheng, J. (2011). *The opinions of tourists towards the cultural tourism management of Sothon Wararam Wihan Temple Chachoengsao Province*. Master of Public Administration Thesis, Burapha University, Faculty of Public Administration, Department of Public and Private Management.
- Wongwipak, C. (2002). *The benefits of cultural tourism. Teaching documents, Professional Experience Program in Tourism Management*. Bangkok : Sukhothai Thammathirat Open University.